

Viziuni structurale asupra lexicului înainte de teoria câmpurilor lexicale elaborată de Jost Trier

Dinu MOSCAL

Institutul de Lingvistică și Filologie „A. Philippide”, Iași

1. Necesitatea cunoașterii istoricului conceptului de ‘câmp lexical’

Cercetările lingvistice actuale pe această temă au la bază, cel puțin teoretic, studiile lui Eugenio Coseriu dedicate teoriei câmpurilor lexicale, însă aplicațiile practice prezintă adesea trăsături ale teoriilor anterioare, unde perspectiva este una generală, fără specificarea tipurilor de raporturi dintre termenii ce acoperă o arie semantică. O prezentare succintă a primelor viziuni asupra structurării lexicului pînă la prima teorie articulată a câmpurilor lexicale și a modului în care s-au profilat ideile variantei tradiționale a teoriei câmpurilor lexicale – teoria lui Jost Trier – reprezintă nu numai o istorie a începuturilor cercetării în acest domeniu, ci și câteva dintre căile abandonate pentru a se ajunge la o viziune coerentă. O bună înțelegere și o aplicație corectă a teoriei câmpurilor lexicale ar trebui să urmărească și evoluția ulterioară a acestui concept pînă la Coseriu, care oferă varianta cea mai adecvată. Aceasta se caracterizează prin necesitatea relevării raporturilor de la nivel semantic pentru majoritatea tipurilor de câmpuri, fapt ce limitează acest tip de cercetare numai la anumite zone ale lexicului.

2. Premise de ordin general în favoarea unei organizări în planul paradigmatic al limbii

Primele încercări de teoretizare și de relevare în mod concret, prin exemple, a existenței câmpurilor lexicale în limbă sînt legate direct de începuturile structuralismului european și își afirmă originile în concepția lui Wilhelm von Humboldt despre limbă, și anume că aceasta se organizează la toate nivelurile într-un mod specific și în acord cu întreaga cultură a vorbitorilor acelei limbi. Concepția humboldtiană despre limbă are la bază premisa universală că omul, prin natura sa, organizează tot ce îi este accesibil – evident, și conform măsurii în care îi este accesibil – prin diferențieri și asemănări: „Er aber [der Mensch] strebt nach Vergleichung, Trennung und Verbindung und in seinen höheren Zwecken nach Bildung immer mehr umschliessender Einheit“ (Humboldt 2003: 321-322), iar concluzia la care ajunge este că „Man kann die Sprache mit einem ungeheuren Gewebe vergleichen, in dem jeder Theil mit dem andren und alle mit dem Ganzen in mehr oder weniger deutlich erkennbaren Zusammenhange stehen” (Humboldt 2003: 335)¹. Ideile lui Humboldt despre caracterul sistematic al limbii și instrumentarul

¹ În toate citatele se păstrează ortografia din textul original. În acest citat apare „man” pentru „mann” și „Theil” pentru „Teil”.

lingvistic elaborat de către Saussure reprezintă punctul de plecare pentru primele realizări teoretice sprijinite prin exemple în analiza lexicului ca structură. Încercările de aceeași factură, însă aplicate la concepte, ale filozofilor Lullus și apoi Leibniz – conform concepției cărora există o structură combinatorică a conceptelor care ar corespunde unei realități structurate combinatoric – sînt mai degrabă lucrări de comparație pentru lexicologie, chiar dacă, așa cum spune și Humboldt, „die Wörter immer Begriffen gegenüberstehen” (Humboldt 2003: 337), deoarece nu fiecărui concept îi corespunde un cuvînt, așa cum afirmă în mod implicit și Bernard Pottier: „Ce qui est remarquable c’est qu’une langue arrive à dire ce qu’elle désire, quel que soit le coût de l’expression” (Pottier 1992: 203).

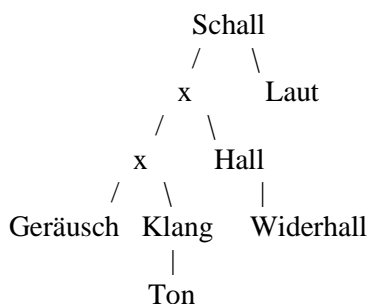
3. Teoria lui K. W. L. Heyse

Prima analiză a elementelor lexicale cu precizarea raportului dintre ele pe baza semnificației² apare, așa cum arată Coseriu, la K.W.L. Heyse, în lucrarea *System der Sprachwissenschaft*, editată postum de către H. Steinthal în 1856. Coseriu afirmă că, deși nu vorbește despre o structură internă și despre cîmp lexical, cel puțin prin prezentarea termenilor care formează cîmpul lexical desemnat prin termenul *Schall* (rom. *sunet*), Heyse a avut intuiția unui cîmp lexical structurat: „Von inhaltlicher Struktur und von Wortfeld spricht er natürlich nicht. Trotzdem scheint mir klar, dass er zumindest für den von ihm untersuchten Fall die Intuition eines strukturierten Wortfeldes gehabt hat” (Coseriu 1970: 181). Trebuie remarcat însă și faptul că Heyse a avut la bază unul dintre principiile de primă importanță ale semanticii structurale, și anume că un cuvînt reprezintă concepția omului despre un obiect după diferite trăsături, care diferă de la o limbă la alta. Redăm aici o parte a citatului din manuscrisul lui Heyse apărut în prefața lucrării sale apărute postum, cu mențiunea că manuscrisul este anterior apariției faimoasei lucrări a lui W. von Humboldt amintite mai sus: „Ein und dieselbe Vorstellung konnte *nach verschiedenen Merkmalen* [s.n.] fixiert und bezeichnet werden: innerliche Verschiedenheit der Wurzeln ihrem Inhalte oder ihrer Bedeutung nach. Denn *der*

² André Jolles (Jolles 1973:104-115) consideră că primele observații referitoare la existența unor structuri la nivelul lexicului bazate pe raporturi semantice se găsesc în prima gramatică din spațiul occidental, *Τέχνη γραμματική* a lui Dionysios Thrax. Dionysios se limitează însă doar la numirea tipurilor de raporturi și la cîteva exemple succinte, fără vreo situație clară la nivelul lexicului. Argumentația îi aparține lui Jolles și este construită pe baza, dar și împotriva teoriei cîmpului lexical a lui Trier. În plus, deși este vorba despre o gramatică, distincțiile făcute de autor în cazul prezentat de Jolles au la bază principii extralingvistice, fapt deloc surprinzător pentru anul 118 î.e.n., iar Jolles nu face nici el distincția între logic și lingvistic în prezentarea sa, deși Heymann Steinthal, pe care Jolles îl citează, atrăsese atenția în privința acestei chestiuni cu aproape o sută de ani în urmă: „Dass es der bisherigen Grammatik so ergangen sei, dass sie falschlich der Sprache eine logische Seele statt der eigentümlich sprachlichen geliehen habe, ist nach unserer voranstehenden Kritik mindestens sehr wahrscheinlich geworden” (Steinthal 1855: 252).

Mensch sprach nicht den Gegenstand selbst aus, sondern nur seine Auffassung des Gegenstandes [s. n.] nach einem einzelnen Merkmale” (Heyse 1856: VIII-IX).

Așadar, Heyse are în vedere conținutul lingvistic, cel creat prin limbă, conform percepției subiective a vorbitorului, fapt care argumentează că prezentarea câmpului lexical „Schall” pe baza trăsăturilor semantice se încadrează într-o viziune susținută prin principii conștient asumate și exprimate ca atare. Observația făcută înainte de a relua prezentarea câmpului lexical „Schall” confirmă acest lucru: „Unsere Sprache ist reich an bestimmt unterschiedenen Ausdrücken für die verschiedenen Arten des Schalls“ (Heyse 1856: 32). Conform definiții fiecărui termen, Coseriu reprezintă schematic câmpul lexical „Schall”³ astfel:

(x = unități lexicale care lipsesc în limbă)

Eugenio Coseriu, *Zur Vorgeschichte der strukturellen Semantik*, p.

185.

Schema este făcută după specificările date de Heyse pentru diferitele tipuri de sunet. Aprecierile în privința semnificației fiecărui cuvânt sînt într-o oarecare măsură discutabile, consideră Coseriu (*cf.* Coseriu 1970: 183), însă important este modul în care este prezentat acest câmp, adică prin diferențieri făcute pe baza trăsăturilor distinctive. Câmpul se constituie pe dimensiunea a ceea ce este audibil (*Schall*). Diferențierile se fac apoi între ceea ce este provocat (x) și ceea ce este neprovocat, automat, germ. „selbstthätig“ (*Laut*). Sunetele provocate pot fi sunete care sînt percepute ca sunete care se propagă, germ. „auf den Luftwellen verschwebenden” (*Hall*, adică zgomotul produs de pași sau de voci, de exemplu), sau care nu se propagă (x). Între sunetele percepute ca sunete care se propagă sînt și sunetele care revin (*Widerhall*, rom. „ecou”). Sunetele percepute ca sunete care nu se propagă (nereprezentate în lexic ca totalitate) sînt continue, omogene (*Klang*) sau discontinue, neomogene (*Geräusch*). Sunetul omogen poate fi specificat calitativ,

³ Marcarea grafică pentru câmp lexical este „câmp”.

fapt ce aparține muzicii (*Ton*) (Heyse 1956: 32). Ordonarea specificărilor este făcută de Coseriu, lui Heyse îi aparțin doar definițiile.

Analiza făcută de Heyse a fost luată în considerare și de către alte nume reprezentative ale lingvisticii structurale, printre care Pottier Bernard (Pottier 1963: 16; Pottier 1964: 124-125) și Greimas (Greimas 1966: 33). Este cea dintâi analiză de la nivelul lexicului în care se are în vedere conținutul subiectiv creat prin limbă. De fapt, această viziune a sa trebuie pusă în relație și cu formația filozofică a autorului, acesta avându-l ca profesor pe Hegel, și este foarte probabil ca însuși titlul operei sale, *System der Sprachwissenschaft*, să nu se asemene întâmplător atât de mult cu titlul operei filozofice a lui Hegel, *System der Wissenschaft*, a cărei primă parte, *Phänomenologie des Geistes*, apare în 1807. Ideile lui Hegel se regăsesc și la W. von Humboldt. Editorul lucrării lui Heyse, H. Steinthal, este și autorul unei lucrări referitoare la raportul dintre lingvistica lui Humboldt și filozofia lui Hegel, *Die Sprachwissenschaft W. von Humboldt's und die Hegel'sche Philosophie* (1848). Studiul de față nu are ca scop urmărirea bazelor filozofice la Humboldt, la Heyse sau la alți lingviști și filozofi ai limbajului, însă trebuie remarcat faptul că filozofia lui Hegel – evident, prin cea a lui Kant⁴ – are un rol determinant în evoluția ideilor despre limbă și limbaj. Referitor la domeniul absolut restrâns și considerat oarecum vetust în lingvistica actuală, domeniul câmpului lexical, se poate face afirmația că originile acestei teorii nu pot fi căutate înainte de Hegel, deoarece perspectiva asupra limbii era încă sub imperiul logicii clasice. Referințele la originea teoriei câmpului lexical înainte de Hegel se dovedesc a fi cel mult niște analogii. În principiu, poate fi vorba numai despre încercările de structurare a noțiunilor desemnate prin cuvinte, așa cum sînt cele din lucrările lui Lullus sau Leibniz, sau, așa cum se va vedea mai jos, în gramatica lui Dionysios. Prima condiție pentru a vorbi despre câmp lexical sau despre teorii care să anticipeze ceva în acest sens este perspectiva din care este abordat cuvîntul. Acesta este și motivul pentru care Coseriu consideră analiza lui Heyse premergătoare semanticii structurale și teoriei câmpului lexical, căci Heyse nu vorbește despre o structură care să anunțe conceptul de 'câmp', ci se rezumă numai la o analiză semantică (așa cum sînt și unele aplicații contemporane în domeniu). Structura câmpului, așa cum o ilustrează Coseriu, corespunde deja imaginii mai târzii despre câmpul lexical. Ideea de „spații” nelexicalizate era cu totul străină primelor încercări de structurare a lexicului pe baza semanticii.

4. Termenul 'câmp'

Termenul „câmp” apare la cîțiva autori ulteriori lui Heyse, dar fără a aduce contribuții serioase la formarea unei teorii a câmpului lexical. Suzanne Öhman menționează folosirea termenului „câmp” de către E. Tegnér, într-o lucrare din 1874,

⁴ Este vorba despre mutația în planul cunoașterii prin trecerea de la concepția aristotelică, unde gîndirea (deci și logosul) d e s c o p e r ă (cu sensul gr. ἀνακάλυπτω) realitatea în diferitele ei forme (κατηγορίαι), la concepția gîndirii c r e a t i v e, cea care intervine în cunoaștere.

concept prin care acesta încearcă să evidențieze o organizare a conținuturilor conștiinței mentale prin intermediul limbii „die Gliederung der menschlichen Bewusstseinsinhalte durch die Sprache deutlich zu machen” (Öhman 1951: 73). În scurta prezentare a începuturilor teoriei despre câmpul lexical, Horst Geckeler (Geckeler 1976: 100 ș. u.) menționează anticiparea acestui concept într-o lucrare a lui C. Abel din 1885, așa cum a observat Baldinger, apoi un articol din 1910 al lui R. M. Meyer, despre care Geckeler spune că „ha demonstrado de forma coerente y bastante detallada la idea de campo, si bien todavía no con la terminología posterior” (Geckeler 1976: 100) și că în el se găsesc formulări care premerg terminologiei fonologilor școlii pragheze, iar fragmentul citat este un argument limpede în acest sens: „*la semasiología ha de determinar para cada palabra en primer lugar a qué sistema semántico (o sistemas semánticos) pertenece; en segundo lugar, cuál es el factor sistematizante y diferenciador de este sistema*” (sublinierea îi aparține lui Meyer) (Geckeler 1976: 101). Mai sînt menționate observațiile făcute de către Adolf Stöhr (1910) și H. Werner (1919), care nu se dovedesc însă a aduce ceva relevant în domeniu.

Autorii menționați mai sus au meritul de a construi o viziune structurală asupra lexicului, înainte ca elevii lui Saussure să îi fi publicat cursul de lingvistică generală.

5. Viziunea lui Saussure asupra lexicului

Ca și în cazul lui Humboldt, importanța lui Saussure în conturarea teoriei câmpului lexical provine din viziunea sa generală asupra limbii ca întreg și din planul metodei, cu deosebirea că la Saussure apare și o expunere explicită a unor anumite raporturi în cadrul lexicului. Este vorba despre un anumit tip de raporturi dintre cele numite de autor „raporturi asociative”, acestea din urmă fiind prezentate astfel: „Elles n’ont pas pour support l’étendue; leur siège est dans le cerveau; elles font partie de ce trésor intérieur qui constitue la langue chez chaque individu. Nous les appellerons *rapports associatifs*” (Saussure 1922: 171). În concepția lui Saussure, aceste raporturi se bazează fie pe similaritatea imaginii acustice, fie pe existența unui radical comun, fie pe analogia semnificațiilor („*enseignement, instruction, apprentissage, éducation, etc.*”). Ultimul tip de raporturi asociative este explicat ca fiind o „*communauté [...] de sens seulement*” (Saussure 1922: 174), principiu ce se aplică și în cazul câmpurilor lexicale, însă nu se vorbește despre formarea unor grupuri. Pasajele cu adevărat importante în evoluția concepției despre câmpul lexical, care vor fi reluate de către Trier, apar acolo unde Saussure prezintă limba ca sistem: „la langue est un système dont tous les termes sont solidaires et où la valeur de l’un ne résulte que de la présence simultanée des autres” (Saussure 1922: 159), sau chiar și mai clar: „Dans l’intérieur d’une même langue, tous les mots qui expriment des idées voisines se limitent réciproquement: des synonymes comme *redouter, craindre, avoir peur* n’ont de valeur propre que par leur opposition; si *redouter* n’existait pas, tout son contenu irait à ses concurrents” (Saussure 1922: 160). Prin observația făcută în cazul lui *redouter* se înțelege că Saussure are conceptul unei arii semantice care este reprezentată în lexic prin anumite cuvinte

care își împart câte o anumită parte din aceasta, în funcție de fiecare limbă în parte. De asemenea, trebuie remarcat că seria de sinonime dată ca exemplu conține și o locuțiune fixă, *avoir peur*, lucru care rămâne valabil și în cazul teoriei câmpurilor lexicale. La Trier, pe lângă influența și trimiterile directe la Humboldt, se pot observa trimiteri clare la concepția lui Saussure despre conținutul nearticulat al gândirii și la importanța limbii în organizarea acestui conținut, dar și despre faptul că semnificația unui cuvânt rezultă din raportul cu cuvintele cele mai apropiate în plan semantic. Într-o notă explicativă, Trier consideră că teoria sa despre câmp i se datorează în primul rând lui Saussure, deoarece, afirmă el, ideile sale despre câmp erau clare deja din 1923 – așadar cu un an înainte ca Ipsen să publice articolul în care apare prima expunere bine încheiată, chiar dacă numai în câteva rânduri, despre câmpul lexical – notă în care Trier afirmă: „Ob ich die Theorie der Feldebetrachtung allein mit Saussures Hilfes entwickelt habe oder ob die kurzen 12 Zeilen bei Ipsen miteingewirkt haben, kann ich nicht mehr sagen [...]. Im ganzen der Auffassung fühle ich mich am stärksten verpflichtet Ferdinand de Saussure” (Trier 1973: 11). Desigur, Trier vorbește despre Saussure ca teoretician al limbii, și nu ca teoretician al câmpului lexical, însă indicațiile sale, amintite mai sus, și exemplul seriei *redouter, craindre, avoir peur* pot fi considerate și principii teoretice pentru stabilirea unui câmp lexical.

Geckeler exagerează atunci când încearcă să discrediteze ideile lui Saussure expuse mai sus prin ceea ce afirmă acesta privitor la „familia asociativă”, adică: „les termes d’une famille associative ne se présentent ni en nombre défini, ni dans un ordre déterminé [...]. Un terme donné est comme le centre d’une constellation, le point où convergent d’autres termes coordonnés, dont la somme est indéfinie” (Saussure 1922: 174). Are dreptate atunci când afirmă că „encontramos aquí una idea que es irreconciliable con la teoría del campo” (Geckeler 1976: 105) prin trimiterea la „familia asociativă” de la Saussure, însă în conceptul desemnat prin această sintagmă sînt cuprinse toate tipurile de asocieri, adică fie bazate pe similaritatea imaginii acustice, fie pe existența unui radical comun sau a unei terminații comune, fie pe analogia semnificațiilor. Ceea ce nu trebuie ignorat este că trimiterea la Saussure în ceea ce privește câmpul lexical trebuie să aibă în vedere teoria sa despre raporturile asociative bazate pe analogia semnificațiilor. Această imagine corespunde exemplului seriei *redouter, craindre, avoir peur* și explicațiilor despre limitarea lor reciprocă și stabilirea conținutului lor semantic prin raportul între elementele seriei. Trimiterea nu poate fi făcută la celelalte tipuri de raporturi care sînt cuprinse în sintagma „familie asociativă”. Afirmatia lui Saussure despre „familia asociativă” nu continuă nici ideea despre grupele sinonimice, nici pe aceea despre raporturile asociative bazate pe analogia semnificațiilor. Dacă ar fi fost așa, atunci s-ar fi putut lua în discuție existența unei inconsecvențe. Notele lui R. Godel după cursul din 1907 arată că această sintagmă terminologică reprezintă pentru Saussure un concept mult mai larg, care face parte din concepția sa generală despre limbă ca sistem, iar cele patru tipuri de asociere constituie o premisă prin care să se ajungă la o

reprezentare paradigmatică completă a elementelor unei limbi, chestiune pe care Saussure o consideră „o necesitate *a priori*”. De fapt, aici apare propunerea unei rezolvări teoretice a ceea ce a afirmat și Humboldt despre limbă. Saussure pune aceste raporturi asociative în strânsă legătură – chiar într-un raport de interdependență – cu „*asocierea primordială dintre formă și idee*”, adică, în termenii consacrați, asocierea dintre semnificat și semnificant, lucru care s-a bucurat de atenția cuvenită abia prin studiile lui Coseriu dedicate câmpului lexical și structurilor lexicematice în general. Fragmentul din notele de curs amintite probează această viziune a lui Saussure, în care raporturile asociative pe baza analogiei dintre semnificați nu reprezintă decît o secțiune a ansamblului teoretic gîndit de Saussure:

<Si> la masse de formes qui composent la langue pour chaque individu ne <restait qu’> un chaos dans la tête <la parole et le langage seraient inconcevables>. La nécessité d’un classement, d’un ordre quelconque est une nécessité *a priori*, même sans mettre en avant la psychologie. Comme premier élément de cet ordre nous devons poser: *l’association* primordiale *entre forme et idée* et groupe des idées; puis une autre association sans laquelle la première ne pourrait <pas> exister: *l’association de forme à forme*, des formes entre elles. [...] Il pourra y avoir **association** simplement au nom du **signifié**: *enseignement, instruction, apprentissage, éducation*, etc. (Saussure 1989: 285-286).

Este un lucru cert că originile teoretice ale câmpului lexical se regăsesc la Saussure, iar primul teoretician al câmpului lexical afirmă explicit acest lucru. Evoluția ulterioară etapei reprezentate prin direcția Trier-Weisgerber reprezintă o continuare în linia structuralismului european.

6. Gunter Ipsen: planul conținutului și concordanța sa cu planul formal

Deși au fost deja amintiți cîțiva precursori ai ideii de câmp lexical, primul care a vorbit despre câmp, așa cum afirmă și Trier, a fost Gunther Ipsen: „Gunther Ipsen hat als erster vom Feld gesprochen, 1924” (Trier 1932: 418) și continuă prin redarea fragmentului complet în care, pentru prima dată, este prezentată explicit ideea de câmp lexical:

Ferner, die Eigenwörter stehn in einer Sprache nie allein, sondern sind eingeordnet in Bedeutungsgruppen; damit ist nicht eine etymologische Gruppe gemeint, am wenigsten um chimärische «Wurzeln» aufgereihete Wörter, sondern solche, deren gegenständlicher Sinngehalt mit anderen Sinngehalten verknüpft ist. Diese Verknüpfung aber ist nicht als ein Aneinanderreihung an einem Assoziationsfaden gemeint, sondern so, dass die ganze Gruppe ein «B e d e u t u n g s f e l d » absteckt, das in sich gegliedert ist; wie in einem Mosaik fügt sich hier Wort an Wort, jedes anderes umrissen, doch so, dass die Konturen aneinanderpassen und alle zusammen in einer Sinneinheit höherer Ordnung auf-, nicht in einer faulen Abstraktion untergehen (Ipsen 1924: 225).

Acest scurt pasaj indică chestiunile de bază referitoare la câmpul lexical, dintre care trebuie remarcată ideea unei structuri concrete care să fie perfect analizabilă, ceea ce va rămîne mereu o preocupare importantă pentru toți teoreticienii câmpului lexical. Ipsen a revenit la teoria câmpului lexical într-un articol mai detaliat, *Der neue Sprachbegriff* (1932), însă în loc ca această revenire să-l poziționeze în fruntea listei teoreticienilor câmpului lexical, dimpotrivă, îl îndepărtează de această poziție. Ideile despre câmpul lexical din acest articol au la bază ideologia lui Husserl, iar Ipsen interpretează ideile lui Saussure despre limbă prin acest filtru. Ipsen consideră că semnificația cuvîntului este insuficientă pentru a reda structura unei limbi și că, din perspectiva psihologică asupra limbii a lui Husserl – perspectivă pe care și-o asumă apoi („Husserls Strukturanalysen sind das logische Fundament der neuen Sprachphilosophie”, Ipsen 1973: 62) – e nevoie de o dublă analiză a limbii: „die äussere Form der Sprache, gleichsam das physiologische Produkt des Sprechens, und die Vorstellungen, die der Sprecher damit verbindet und im Andern hervorzurufen wünscht” (Ipsen 1973: 61). Prin acest mod de a percepe limba, Ipsen încearcă să discrediteze câteva puncte de bază ale lui Saussure, printre care caracterul formal al limbii (în sensul că limba este formă, și nu substanță) și teoria despre „valoare”, și consideră că principiile saussuriene conduc la o teorie a limbii insuficientă, fapt ce s-ar dovedi printr-o perspectivă unidimensională și lipsită de ordine (Ipsen 1973: 70). Soluția propusă este o reconsiderare a structurii dintr-o perspectivă multidimensională („ein mehrdimensionales Gefüge”). Astfel, analiza sa pentru câmpul „*metale*” combină criteriul semantic cu cel formal (în principiu, este vorba despre identitatea radicalilor⁵). Această combinație de la nivelul metodei face ca ceea ce el numește „câmp semantic” (germ. „Bedeutungsfeld”) să fie unitate reflectată în ambele planuri: semantic și formal (adică să aibă același radical). Direcția expusă aici nu face decît să indice prezența cu totul excepțională în limbă a unor asemenea structuri, însă nu a avut nici o continuare și este una dintre încercările de teoretizare a câmpului lexical de care Trier se delimitează printr-un comentariu foarte exact, arătînd că aceste structuri sînt mai mult decît câmp lexical și că îl includ ca prim factor: „*Anpassung in Form und Bildung, Einpassung in formale Systeme ist ihm [Ipsen] nicht ein Ereignis innerhalb des Feldes, sondern ein Ereignis, in welchem Feld erst wird*” (Trier 1932: 439). Așa cum arată și Suzane Öhman, faptul că este vorba despre niște structuri lexicale cu totul excepționale într-o limbă a făcut ca această teorie să nu se afirme în lingvistică, lucru absolut normal, deoarece o teorie este a generalului, și nu a particularului: „So far, the new Ipsen field has acquired little significance in linguistics, undoubtedly because it is not easy to find word groups manifesting both formal and semantic affinity” (Öhman 1953: 126).

⁵ O cercetare a limbii pe baza radicalilor și care s-a dovedit deosebit de fructuoasă a realizat-o Pierre Guiraud în *Structures étymologiques du lexique français*.

7. Concluzii

Ideile despre o organizare a lexicului pe principii lingvistice apar ca urmare a distincțiilor făcute în filozofie, culminând cu Hegel, care au permis afirmarea unei realități lingvistice specifice, moment marcat prin apariția în 1836 a cunoscutei lucrări a lui W. von Humboldt. Aici apare viziunea limbii ca realitate structurată după principii proprii la toate nivelurile sale, iar primele încercări de teoretizare a existenței unor structuri la nivelul lexicului unei limbi se leagă în mod direct de opera lui Humboldt.

Înainte de Trier apar analize ale lexicului perceput ca structurabil, dar teoriile mai bine organizate se bazează nu doar pe conținutul semantic. Doar percepția lui Heyse, precum și observațiile lui R. M. Meyer legate modul în care acesta înțelege semasiologia, arată o perspectivă strict lingvistică, însă fără a emite o teorie articulată. Până la Trier s-au făcut numai observații cu caracter general, ivite în cadrul unor preocupări cu caracter mai larg asupra limbii. La fel este și în cazul lui Saussure. Însă, ca și în alte domenii ale lingvisticii, principiile de bază și instrumentarul teoretic al teoriei câmpului lexical se găsesc în opera lingvistului genevez.

Bibliografie

Coseriu 1970: Eugenio Coseriu, *Zur Vorgeschichte der strukturellen Semantik: Heyses Analyse 'Schall'*, în *Sprache. Strukturen und Funktionen. XII Aufsätze zur Allgemeinen und Romanischen Sprachwissenschaft*, în Zusammenarbeit mit Hansbert Bertsch und Gisela Köhler, Hrsg. von Uwe Petersen, Gunter Narr, Tübingen, 1970, p. 181-192.

Geckeler 1976: Horst Geckeler, *Semanticá estructural y teoría del campo léxico*, Versión española de Marcos Martínez Hernández, Gredos, Madrid, 1976 (ed. I, 1971).

Greimas 1966: A.-J. Greimas, *Sémantique structurale. Recherche de méthode*, Moreau et Cie, Paris, 1966.

Humboldt 2003: Wilhelm von Humboldt, *Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluss auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts*, în vol. *Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluss auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts. Über die Sprache*, Fourier Verlag, Wiesbaden, 2003 (ed. I, 1836).

Ipsen 1924: Gunther Ipsen, *Der Alte Orient und die Indogermanen*, în „Stand und Aufgaben der Sprachwissenschaft. Festschrift für Wilhelm Streitberg“, Carl Winter Verlag, Heidelberg, 1924, p. 200-237.

Ipsen 1973: Gunther Ipsen, *Der neue Sprachbegriff*, în „Wortfeldforschung. Zur Geschichte und Theorie des sprachlichen Feldes“, Hrsg. von Lothar Schmidt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1973, p. 55-77 (ed. I, 1932).

Jolles 1973: André Jolles, *Antike Bedeutungsfelder*, în „Wortfeldforschung. Zur Geschichte und Theorie des sprachlichen Feldes“, Hrsg. von Lothar Schmidt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1973, p. 104-115 (ed. I, 1934).

Öhman 1951: Suzanne Öhman, *Wortinhalt und Weltbild. Vergleichende und methodologische Studien zu Bedeutungslehre und Wortfeldtheorie*, Stockholm, 1951.

Öhman 1953: Suzanne Öhman, *Theories of the 'Linguistic Field'*, în „Word“, 9, 1953, p. 123-134.

In Memoriam VASILE ARVINTE

Pottier 1963: Bernard Pottier, *Recherches sur l'analyse sémantique en linguistique et en traduction mécanique. Série A. Linguistique appliquée et Traduction Automatique II*, Publications Linguistique de la Faculté de Lettre et Sciences de l'Université de Nancy, Nancy, 1963.

Pottier 1964: Bernard Pottier, *Vers une sémantique moderne*, în „Travaux de linguistique et de littérature”, tome II, nr.1, 1964, p. 107-137.

Pottier 1992 : Bernard Pottier, *Sémantique générale*, PUF, Paris, 1992.

Saussure 1922: Ferdinand de Saussure, *Cours de linguistique générale*, publié par Charles Bally et Albert Sechehaye avec la collaboration de Albert Riedlinger, Payot & Cie, Paris, 1922.

Saussure 1989: Ferdinand de Saussure, *Cours de linguistique générale*, Édition critique par Rudolf Engler, Tome 1, Reproduction de l'édition originale, Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1989

Trier 1932: Jost Trier, *Sprachliche Felder*, în „Zeitschrift für deutsche Bildung“, 8, 1932, p. 417-427.

Trier 1973: Jost Trier, *Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes. Von den Anfängen bis zum Beginn des 13. Jahrhunderts*, Zweite Auflage, Carl Winter Universitätsverlag, Hidelberg, 1973 (ed. I, 1931).